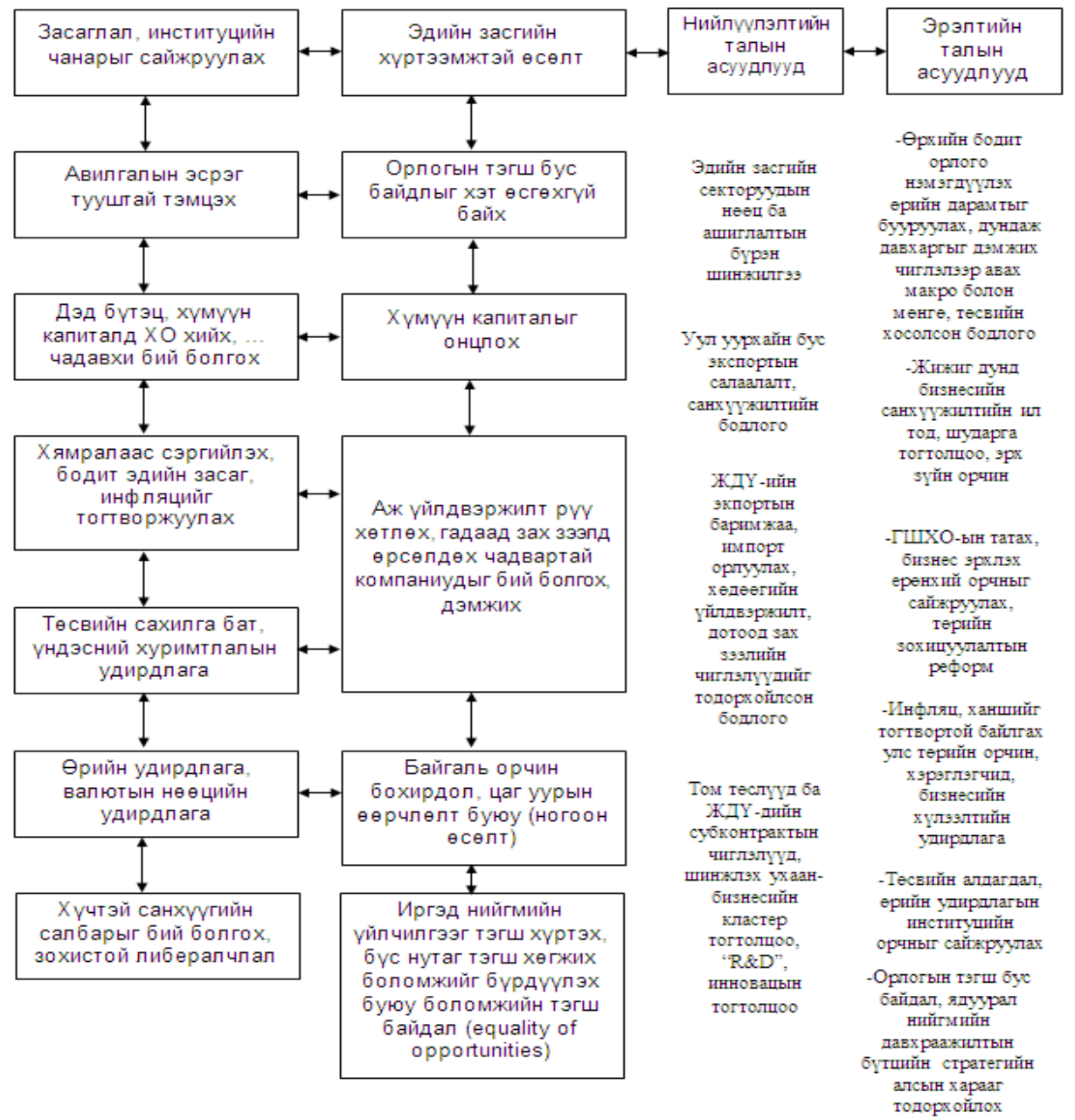

Монголын эдийн засгийн өсөлт, инфляцын дүн шинжилгээ

С.Дэмбэрэл

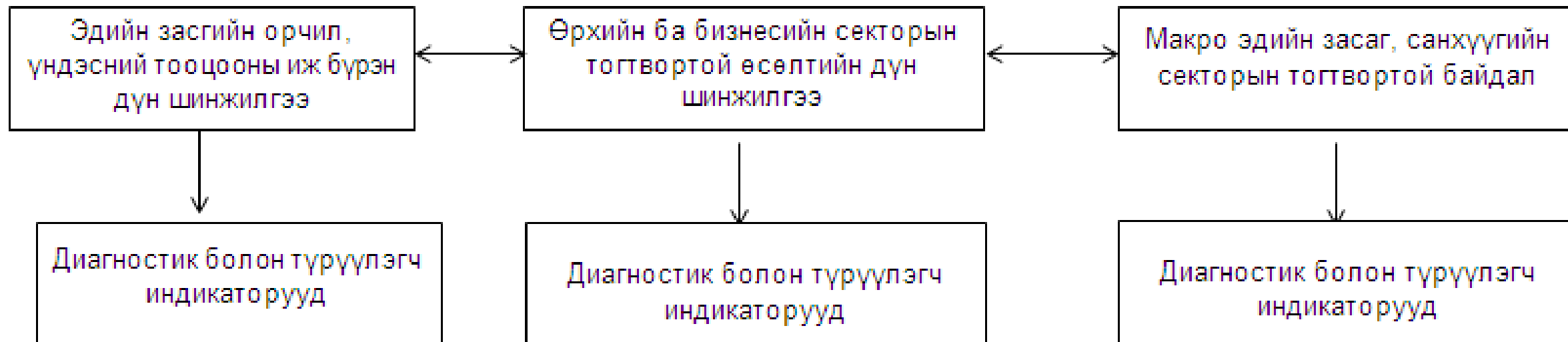
Монголбанкны Эдийн засгийн судалгаа, сургалтын хүрээлэн

Бүдүүвч1. “Улаанбаатарын зөвшилцөл”

Төрийн сайн бодлогыг тааруу бодлогоос нь ялгахад туслах мэтгэлцээн өрнөх орчин, тогтолцоог хөгжүүлэх буюу “Сануулж хэлэх хүнгүй бол сайн засаглал ч ялзардаг” гэсэн зарчим

Бүдүүвч 1А. Эдийн засгийн тогтвортой бөгөөд хүртээмжтэй өсөлтийн диагностик бүдүүвч

Хүснэгт 1. Жижиг, дунд бизнесийн түүвэр судалгааны нэгдсэн үр дүн
 (-2=маш муу, -1=муу, 0=боломжийн, 1=сайн, 2=маш сайн)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
		(17,3)	(12,3)	(11,6)	(7,9)	(2,4)	(1,2)	(5,2)
1	Макро эдийн засгийн орчны нөлөө	-0,23	-0,43	-0,73	-0,82	-0,88	-0,71	-0,40
2	Нийгмийн орчны нөлөө	-1,43	-1,41	-1,02	-0,99	-1,02	-0,99	-0,59
3	Хууль эрх зүйн орчны нөлөө	-0,51	-0,5	-0,41	-0,60	-0,63	-0,56	-0,35
4	Зах зээлийн орчны нөлөө	-0,37	-0,28	-0,11	-0,40	-0,42	-0,27	-0,13
5	Санхүүгийн орчны нөлөө	-0,56	-0,64	-0,58	-0,57	-0,62	-0,64	-0,52
6	Дэд бүтцийн орчны нөлөө	-0,18	-0,14	0,00	-0,13	-0,11	-0,01	0,00
7	Зардлын байдлын индекс (-2=их хүндрэлтэй, -1=хүндрэлтэй, 0=хүндрэлгүй)	-0,9	-0,94	-0,63	-1,11	-1,17	-0,98	-0,52

Эх сурвалж: Монголбанкны ЖДҮ-ийн түүвэр судалгаа

Тайлбар:

Макро эдийн засгийн орчин: эдийн засгийн өсөлт, инфляц, валютын ханш, ГШХО, гадаад өр

Нийгмийн орчин: ядуурал, ажилгүйдэл, хээл хахууль, гэмт хэрэг, улс төрийн байдал

Эрх зүйн орчин: хууль, журам, төрийн зохицуулалт, төрийн байгууллагын үйлчилгээ

Зах зээлийн орчин: хэрэглэгчдийн худалдан авах чадвар, зах зээлийн багтаамж, мэдээллийн хүртээмж, зах зээлийн өрсөлдөөн

Санхүүжилтийн орчин: зээлийн хугацаа, зээлийн хүү, зээлийн шимтгэл, зээлийн барьцаа, зээлийн батлан даалт, зээлийн хэмжээ

Дэд бүтцийн хөгжил: зам, тээвэрлэлт, дулааны шугам сүлжээ, усан хангамж, цахилгаан түгээлт, мэдээлэл холбоо,

Зардлын байдлын индекс: зээлийн хүүний зардал, хураамж, шимтгэл, төлбөр, төрийн үйлчилгээний илтгэл, түүхий эд, зардал, цахилгаан дулааны зардал, зам, тээврийн зардал, тоног төхөөрөмжийн зардал, түрээсийн зардал, үйл ажиллагааны зардал, ажиллах хүчний өртөг, усны зардал, харилцаа, холбооны зардал

Доогуур нь зурж тодруулсан асуудлууд бол тухайн орчинд хамгийн их нөлөөлж буй үзүүлэлтийг судалгаанд оролцогчид онцолсныг харуулж байна. Валютын ханш, улс төрийн байдал, төрийн байгууллагуудын үйлчилгээ, хэрэглэгчдийн худалдан авах чадвар, зээлийн хугацаа, хүү, зам тээврийн хөгжил, зээлийн хүүний зардал гэсэн 8 асуудлыг хамгийн чухалд онцолсон байна.

Он тус бүрийн дор хаалтанд буй тоонууд бол ДНБ-ий өсөлт юм.

Хүснэгт 4. 2018 оны эхний 3 улирлын эдийн засгийн өсөлтөнд эрэлтийн болон нийлүүлэлтийн хүчин зүйлүүдийн оруулсан хувь нэмэр

		4-6	I хагас жил	7-9	1-9	10-12	Жил
1	ДНБ өсөлт	6,1	6,2	6,6	6,3	7,7	6,7
2	ДНБ (улирлын нөлөөлгүй)	4,9	4,6	4,3	5,0	-	-
3	Эцсийн хэрэглээ	2,4	3,9	0,8	2,7	0,8	2,2
	Өрхийн хэрэглээ	2,1	3,3	0,6	2,3	1,6	2,1
	ЗГ-ын хэрэглээ	0,3	0,6	0,2	0,4	-0,8	0,1
4	Хөрөнгийн нийт хуримтлал	13,6	12,6	11,0	12,0	5,4	10,0
	Үндсэн хөрөнгийн хуримтлал	8,4	8,9	6,2	7,9	1,0	5,8
	Материаллаг эргэлтийн хөрөнгө, үнэт зүйлсийн өөрчлөлт	5,2	3,7	4,7	4,1	4,4	4,2
5	Цэвэр экспорт	-9,9	-10,3	-5,2	-8,4	1,5	-5,4
	Экспорт	6,9	10,7	9,0	10,1	15,7	11,8
	Импорт	16,8	21,0	14,2	18,5	14,1	17,2
6	ДНБ дефлятор	183,4	187,2	168,9	180,3	158,1	173,7
	Өөрчлөлт %	4,3	6,4	10,8	7,9	2,5	6,4
7	Өрхийн эцсийн хэрэглээний зардлын дефлятор	159,3	161,2	162,5	161,7	161,6	161,7
	Өөрчлөлт %	4,1	5,1	4,0	4,7	7,8	5,6
8	Үндсэн хөрөнгийн хуримтлалын дефлятор	170,1	165,8	185,1	173,0	172,2	172,7
	Өөрчлөлт %	-4,7	-0,2	27,7	9,8	13,1	11,0
9	Экспортын дефлятор	158,8	138,9	130,6	135,8	111,9	128,9
	Өөрчлөлт	7,4	1,1	8,8	3,9	-6,8	0,9
10	Импортын дефлятор	133,5	116,9	133,1	122,4	125,5	123,3
	Өөрчлөлт	7,9	2,6	11,6	5,7	3,7	5,2
11	Худалдааны нөхцлийн индекс	119,0	118,8	-2,5	-1,7	89,2	104,5
	Өөрчлөлт	-0,5	-1,5				4,2
12	Материаллаг эргэлтийн хөрөнгө, үнэт зүйлсийн өөрчлөлтийн дефлятор	154,8	160,1			168,6	167,3
	Өөрчлөлт	15,6	14,0			2,6	10,6

ДНБ (үйлдвэрлэлийн аргаар)-ий өсөлтөнд оруулсан хувь нэмэр (%)

		4-6	I хагас жил	7-9	1-9	Жил
1	ДНБ өсөлт	6,4	6,3	6,7	6,4	6,9
2	ДНБ дефлятор	175,4	188,7	172, 7	182,8	178,1
	Өөрчлөлт	9,1	9,1	6,2	8,2	7,8
3	ХАА	0,08	0,05	0,61	0,26	0,6
	ХАА-ын дефлятор	5,9	6,0	9,7	-	16,4 (4,5)
4	Аж үйлдвэр, барилга	0,9	1,25	-0,09	0,7	2,1
	Аж үйлдвэр, барилгын дефлятор	19,6	16,4			8,3
5	Үйлчилгээ	2,47	2,45	3,65	2,89	2,3
	Үйлчилгээний салбарын дефлятор	2,7	3,4	-	-	3,6
6	Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар (БЦТ)	2,98	2,54	2,52	2,53	2,0
	Бүтээгдэхүүний цэвэр татварын дефлятор	14,8	16,9	-	-	15,3
7	ДНБ өсөлт (улирлын нөлөөлгүй)	4,9	4,6	4,3	5,0	-
8	Улирлын нөлөөллийн өөрчлөлтийн хувь нэмэр*	4,5	5,1	-	-	-
9	БЦТ-ыг хассан ДНБ өсөлт	3,9	4,3	4,6	4,4	5,5
10	Өсөлтийн хувь нэмэр:					
	ХАА	0,08	0,06	0,67	0,3	0,7
	Аж үйлдвэр, барилга	1,04	1,42	-0,09	0,8	2,3
	Үйлчилгээ	2,81	2,78	4,04	3,2	2,5
11	БЦТ/ДНБ**	13,0	12,9	12,7	11,9	12,4
	Өмнөх оноос өөрчлөгдсөн хувь, ±	2,7	2,6	-	-	-

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, зохиогчийн тооцоо

Бизнесийн ерөнхий орчны гол тодорхойлогч үзүүлэлтүүд

1. Зээлийн хугацаа	-0,68
2. Зээлийн хүү	-0,68
3. Улс төрийн байдал	-0,65
4. Хээл, хахууль	-0,65
5. Зээлийн шимтгэл, хураамж	-0,61
6. Валютын ханш	-0,56
7. Ажилгүйдэл	-0,54
8. Инфляц (үнийн өсөлт)	-0,54
9. Ядуурал	-0,53
10. Төрийн байгууллагын үйлчилгээ	-0,46

Хүснэгт 5. ДНБ-ийн өсөлтөнд бүтээгдэхүүний цэвэр татварын оруулсан хувь нэмэр

		ДНБ өсөлт %	*БЦТ-ын өсөлтөнд оруулсан %			ДНБ өсөлт %	БЦТ-ын өсөлтөнд оруулсан %			ДНБ өсөлт %	БЦТ-ын өсөлтөнд оруулсан %			ДНБ өсөлт %	БЦТ-ын өсөлтөнд оруулсан %
2001	I	8,6	2,7 (5,9)	2002	I	17,4	2,3 (15,1)	2003	I	-0,5	1,7 (-2,2)	2004	I	8,7	2,9 (5,8)
	II	1,2	3,1 (-1,9)		II	5,0	1,3 (3,7)		II	9,9	1,4 (8,5)		II	13,5	0,2 (13,3)
	III	2,8	2,0 (0,8)		III	-0,7	1,0 (-1,7)		III	11,3	2,7 (8,6)		III	9,8	-0,1 (9,9)
	IV	1,5	1,5 (0,0)		IV	1,8	0,3 (1,5)		IV	5,5	-3,0 (8,5)		IV	9,8	3,7 (6,1)
2005	I	4,7	-2,4 (7,1)	2006	I	10,7	3,1 (7,6)	2007	I	6,6	0,8 (5,8)	2008	I	14,5	3,9 (10,6)
	II	3,7	0,5 (3,2)		II	2,5	2,3 (0,2)		II	14,3	-0,5 (14,8)		II	8,4	2,5 (5,9)
	III	6,8	0,9 (5,9)		III	4,5	2,9 (1,6)		III	11,6	-0,4 (12,0)		III	10,1	-0,3 (10,4)
	IV	13,1	0,6 (12,5)		IV	16,9	1,4 (15,5)		IV	7,8	2,9 (4,9)		IV	5,1	2,3 (2,8)
2009	I	-2,3	-4,3 (2,0)	2010	I	8,2	3,5 (4,7)	2011	I	20,0	2,8 (17,2)	2012	I	19,2	4,5 (14,7)
	II	-0,6	-1,1 (0,5)		II	6,3	3,2 (3,1)		II	20,2	10,3 (9,9)		II	11,0	1,1 (9,9)
	III	-2,9	0,02 (-3,0)		III	12,0	5,3 (6,7)		III	21,6	7,9 (13,7)		III	5,9	-0,5 (6,4)
	IV	0,3	-3,8 (4,1)		IV	0,4	5,5 (-5,1)		IV	9,4	3,8 (5,6)		IV	16,3	0,3 (16,0)
2013	I	7,5	3,0 (4,5)	2014	I	7,5	-0,2 (7,7)	2015	I	4,2	2,1 (2,2)	2016	I	2,9	-0,2 (3,1)
	II	12,0	2,1 (9,3)		II	9,2	-0,7 (9,9)		II	2,5	2,2 (0,3)		II	0,4	-1,4 (1,8)
	III	19,6	2,6 (17,0)		III	10,0	-2,8 (12,8)		III	0,8	2,2 (-1,4)		III	-6,0	0,5 (-6,5)
	IV	9,0	-1,0 (10,0)		IV	4,8	-0,4 (5,2)		IV	2,7	3,5 (-0,8)		IV	8,2	1,2 (7,0)
2017	I	4,2	1,9 (2,3)	2018	I	6,1	1,9 (4,2)								
	II	6,1	2,5 (3,6)		II	6,4	3,0 (3,4)								
	III	7,0	1,3 (5,7)		III	6,7	2,5 (4,2)								
	IV	3,7	0,9 (2,8)		IV	8,1	0,6 (8,5)								

Улирлын нөлөөллийг арилгасан ДНБ-ий өсөлт

	2015				2016				2017				2018			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Улирлын нөлөөллийг арилгасан ДНБ-ий өсөлт	-	0.6	0.9	-1.9	1.7	-0.9	-0.7	5.3	-0.5	1.5	1.9	1.3	0.5	1.7	0.8	

		2016				2017				2018			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
1	ДНБ-ийн дефлятор	-0,6	-0,3	3,5	4,7	14	16,8	4,5	7,2	9,4	4,3	10,8	
2	ӨЭХЗ-ын дефлятор	-2,8	2,5	-1	-4	3,9	3,7	9,2	8,5	6,2	4,1	4	
3	Үндсэн хөрөнгийн хуримтлалын дефлятор	17	7	4,1	-4,2	-8,6	17,2	-5,6	4,8	9	-4,7	27,7	
4	Аж үйлдвэрийн салбарын үйлдвэрлэгчийн үнийн индекс	-16,2	-7,3	-0,8	7,5	23,5	20	26,2	26,4	31,4	34	34,7	
5	Уул уурхай, олборлолтын салбарын үйлдвэрлэгчийн үнийн индекс	-20,9	-9,8	-1,6	9	28,5	23,7	31,3	31,5	37,7	41	40,4	
6	Боловсруулах аж үйлдвэрийн үйлдвэрлэгчийн үнийн индекс	0,4	1,1	1,8	2,7	5,3	5,6	6,2	7,6	9,9	11,6	14,3	
7	Цахилгаан, дулааны эрчим хүчний үйлдвэрлэгчийн үнийн индекс	-0,2	1,3	3	1,6	7	9,8	12,3	10,3	7,4	2,3	14,1	
8	Тээврийн салбарын үйлдвэрлэгчийн үнийн индекс	14,9	21,8	26,6	27,8	7,8	2	4,6	3,7	5,7	9,7	4,8	6,8
9	Бөөний худалдааны салбарын үйлдвэрлэгчийн үнийн индекс	-1,4	-2,2	-2	-1,7	1,3	3,1	8,1	13,3	15,7	17,7	15,3	14,0
10	Жижиглэн худалдааны салбарын үйлдвэрлэгчийн үнийн индекс	10,2	8,9	8,5	9,2	-0,5	0,9	3,8	4,9	7,1	8,6	9,1	12,9
11	Барилгын өртгийн индекс (2015=100)	-	-	-	-	4,9	7,7	6,9	6,4	10,2	10,8	15,1	15,0
12	ГХН индекс (2015=100)	-27,4	-29,1	-0,6	8,6	40,3	42,7	17	21,8	11,6	12,8	16,9	10,6
	Экспорт	-26,3	-27,9	0	8,4	40,6	40,3	18,1	28	15,9	18	20,6	10,7
	Импорт	1,6	1,7	0,6	-0,2	0,2	-1,7	1	5	3,8	4,7	3,2	0,1
13	Хэрэглээний үнийн ерөнхий индекс	100,7	101,3	100,4	100,5	102,5	103,4	104,7	106,6	106,8	106,5	106,5	
14	Хүнсний үнийн индекс	96,7	99,5	98,2	99,6	103,1	101,6	105	108,3	105,9	108	107	
15	Долларын нэрлэсэн ханшийн индекс	3,3	2,8	8,4	20,8	22,3	20,4	13	1,6	-2,7	0,4	1,7	
16	Долларын бодит ханшийн индекс	3,6	3	10,6	20	21,1	19,5	10,1	1	-6,9	-2,4	0,04	
17	NEER	58,6	57,7	54	49,3	47,7	48,7	47,1	46,6	45,7	46,5	47,7	
18	REER	185,9	186,6	170,4	151,4	148,6	156	151,6	150,4	150,6	156,9	160,7	
19	NEER, улирлын өөрчлөлт	-	-1,5	-6,4	-8,7	-3,3	2,1	-3,3	-1,1	-1,9	1,8	2,6	
20	REER, улирлын өөрчлөлт	-	0,4	-8,7	-11,2	-1,8	5	-2,8	-0,8	0,1	4,2	2,4	
21	ХҮИ-ийн улирлын өөрчлөлт	0,5	1,5	-0,7	-0,7	2,5	2,4	0,5	1,1	2,7	2,1	0,5	
22	ХҮИ, хүнс, улирлын өөрчлөлт	3,5	6,3	-4,8	-4,9	7,2	4,7	-1,6	-2	4,9	6,8	-2,5	
23	Суурь инфляц (жилийн)	3,5	3,1	1,5	0,3	1,6	3,7	5	6,7	8,1	6,6	6,8	
24	Суурь инфляц (улирлын)	-1,1	-0,1	0,6	1,2	0,4	1,8	2,3	1,9	2	0,4	2	
25	ӨЭХЗ-ын өсөлт	4,3	-13,8	-6,6	9,5	-0,7	0,01	0,6	-0,9	7,8	3,9	1,1	

**Хүснэгт 6. Цалингийн орлогоор бүлэглэсэн монголын нийгмийн страта
бүтэц**

		Хүний тоо, нийт дүнд эзлэх %	Бүлгийн хамгийн доогуур хүмүүсийн эзлэх %	Бүлгийн хамгийн доогуур цалинтай хүмүүсийн эзлэх %
1	Бага цалинтай бүлэг (215-515к)	172859 30,20%	44455 25,7%	39792 23,0%
2	Дунджаас доогуур давхарга (515-965к)	2340,25 40,8%	27928 11,9%	17723 7,6%
3	Дундаж давхарга (965-2115к)	140672 24,5%	20376 14,5%	1690 1,2%
4	Дунджаас дээш давхарга (2115-5115к)	25689 4,5%	1473 5,7%	85,0 0,3%
5	Нийт дүн	573245 100%		

Эх сурвалж: 1212.mn, Зохиогчийн тооцоо

Хүснэгт 8. Иргэдийн өр, орлогын харьцаа

Зээлийн төрөл	Өр/орлогын харьцааны тархалт			Дундаж өр/орлогын харьцаа	Монголбанкны хэрэгжүүлсэн бодлогын арга хэмжээ
	70%-аас доош	70-90%	90-100%		
Цалин	81	16	4	64	1.2019/1/1-ээс: өр/орлогын харьцааг 70%-аас хэтрүүлэхгүй байх 2.Зээлийн хугацаа 30 сараас хэтрэхгүй байх.
Тэтгэвэр	32	0	68	84	
Хэрэглээ	79	15	6	66	
Нийт	71	12	17	69	

Ипотекийн зээлдүүлэгчдийн орлогын тархалт ба насны бүтэц

	Зээлдэгчдийн орлогын тархалт % (сая төг)							Зээлдэгчдийн насны ангилал			
	1-1,5	1,5-2	2-2,5	2,5-3	3-3,5	3,5-5	5+ сая	18-35	35-45	45-55	55-65+
2018/12											
Зээлдэгчдийн төв	4,2	19,8	12,2	7,2	4,5	6,6	7,1	43,0	35,3	17,8	4,0
Зээлийн үлдэгдэл	28,7	18,7	13,4	9,0	6,0	9,7	14,4	45,2	37,0	15,2	2,6

Хүснэгт 1. Аж ахуй нэгжүүдийн бизнесийн хүлээлтийн нэгдсэн хүснэгт

Үзүүлэлтүүд		Хүлээлт			100 хүртэл			101-499 хүртэл ажиллагсадтай			500-дээш ажиллагсадтай		
		муудна	өөрчлөгдөхгүй	сайжирна	муудна	өөрчлөгдөхгүй	сайжирна	муудна	өөрчлөгдөхгүй	сайжирна	муудна	өөрчлөгдөхгүй	сайжирна
1	Салбарын өнөөгийн нөхцөл байдал	12,8	31,2	52,0									
2	Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний эрэлт	8,4	41,2	46,0	7,4	41,0	47,5	8,4	44,2	45,3	12,1	33,3	42,4
3	Санхүүгийн байдал	8,8	37,2	50,8	8,2	36,9	51,6	9,5	38,9	48,4	9,1	33,3	54,5
4	Үйл ажиллагааны орлого	6,4	38,0	52,4	5,7	33,6	55,7	8,4	41,1	49,5	-	45,5	48,5
5	Эдийн засгийн ерөнхий нөхцөл байдал	18,8	38,0	40,4	16,4	35,2	47,5	24,2	38,9	31,6	12,1	45,5	39,4
6	Эдийн засгийн ерөнхий нөхцөл байдлын байгууллагуудад үзүүлэх нөлөө	24,4	35,6	38,4	19,7	32,8	46,7	33,7	36,8	27,4	15,2	42,4	39,4
7	Төгрөг/долларын ханш	49,2	29,6	14,8	42,6	36,1	17,2	66,3	22,1	11,6	57,6	27,3	15,2
8	Эдийн засгийн өсөлт	19,3	38,0	40,0	14,8	38,5	45,1	30,4	38,9	27,4	9,1	33,3	57,6
9	Зээлийн хүүний түвшин	29,2	44,8	25,2	27,9	44,3	27,0	30,5	46,3	22,1	30,3	42,4	27,3
10	Ажилгүйдлийн түвшин	25,6	52,4	20,0	24,6	51,6	22,1	29,5	55,8	11,6	18,2	45,5	36,4
11	Бизнесийн санхүүгийн орчин												
	зээлийн хүү	27,2	41,9	29,8	23,4	40,4	35,1	32,9	39,7	26,0	25,0	54,2	20,8
	зээлийн хугацаа	25,7	49,2	23,6	26,6	44,7	26,6	27,4	49,3	21,9	16,7	66,7	16,7
	зээлийн хэмжээ	19,9	46,6	32,5	17,0	40,4	40,4	27,4	49,3	23,3	8,3	62,5	29,2
	барьцаа хөрөнгө	18,3	61,3	18,8	20,2	58,5	19,1	17,8	63,0	17,8	12,5	66,7	20,8
12	Макро эдийн засаг, санхүүжилтийн орчны өөрчлөлт байгууллагын санхүүгийн чадавхид нөлөөлөх	35,6	35,1	27,7	26,6	37,2	34,0	47,9	30,1	20,5	33,3	41,7	25,0

Эх сурвалж: Монголбанк, СТБЗАА, Sica ХХК

*-Энэхүү түүвэр судалгааг Монголбанк, СТБЗАА-ын захиалгаар Siga ХХК 250 томоохон аж ахуй нэгжийн мэдээллийн үндсэн дээр гүйцэтгэсэн бөгөөд түүвэр судалгаанд эдгээр компаний удирдах түвшний албан тушаалтнууд оролцсон байна. Ажилтануудын тооны бүлгээр эдгээр 250 аж ахуй нэгжийг ангилж үзэхэд 48,8% нь 100 хүртлэх ажилтантай 38% нь 101-499, 13,2% нь 500-аас дээш ажилтантай байна. Жилийн дундаж борлуулалтын орлогоор нь ангилахад 250 сая төгрөг хүртэлх 18,4%, 250-500 сая хүртэл 8,8%, 500-1,000,0 сая төгрөг хүртэл 13,2%, 1 тэрбум төгрөгөөс дээш 59,6% байна. Энэхүү түүвэр судалгаан дээр үндэслэн дээрх хүснэгтийг нэгтгэн гаргасан болно.